

SANAYİ KENTİNİN KİMLİK GÖSTERGELERİ VE KONUT KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME; ZONGULDAK

A STUDY ON IDENTITY INDICATORS AND RESIDENTIAL CULTURE OF INDUSTRIAL CITIES: ZONGULDAK

Nazlı Arslan¹

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

¹ nazliarslan89@gmail.com

ÖZET

Bir kentin tarihsel süreçte sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimi o kentin kimliğini oluşturan en önemli iki etkidir. Örf, adet, gelenek gibi bir topluma mahsus yaşam pratikleri; topluma ait kimliğe dolayısıyla yaşanan kentin kimliğine etki eden ve onu oluşturan unsurlardır. Bunların dışında en önemli etkenlerden birisi de ekonomi ve iş gelenekleridir. Kente özgü ekonomik faaliyetler kent yaşamına ve kent belleğine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda tarihsel süreçte daha çok ekonomik faaliyetleri ile özdeşleşen kentlerin yaşam pratikleri açısından incelenmesi insan-zaman-emek üçgenine daha farklı bir açıdan bakmamıza olanak sağlamaktadır.

Türkiye’de madencilik sektörü ile özdeşleşen Zonguldak mimari yapı stoku ve şehir içi mekânsal düzenlemeleri ile kent kimliğinin en çok hissedildiği şehirlerden birisidir. Şehirdeki gündelik yaşam pratikleri, kamusal binalar, anıtlar, çevre düzenlemeleri ve konut kültürü kente dair tarihsel süreci ve kente özgü ekonomik disiplini anlamak adına güçlü mesajlar vermektedir. Kent ekonomisinin ana iskeletini oluşturan madencilik için semboller; fiziksel çevrede oldukça yoğun kullanılmaktadır. Özellikle kent içi ve çevresinde, madencilik sektöründe çalışan nüfusun kullandığı sosyal konut örnekleri; kente kimlik kazandıran mimari değerlerdir. Bu çalışmada kente dair semboller, yapılar ve yerleşim kültürü üzerinden değerlendirilecektir. Özellikle lojman kültürünün, komşuluk ve kent kimliğine katkıları örnekler üzerinden anlatılacaktır. Bu çalışma madencilik faaliyetleri dolayısıyla üretim bölgesi ile komşu olan konut dokusu ve kent merkezinin kimlik göstergeleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Zonguldak, madencilik, kimlik, sembol, sosyal konut

ABSTRACT

Socio-economic and socio-cultural development over the historical process of the city are two important fact that they make up the identity of the city. Traditions, Customs, traditions of a society such as living practices affect not only the identity of society but also identity of city. Two of the most important of these factors are the economy and routine of business. Specific business culture of the city contributes to urban life and urban memory. Therefore analyzing the daily life of cities which have own special economic activities in historical period is beneficial for us to see trio of human, time and labour.

Zonguldak is identified with the mining industry in Turkey and it is one of the most impressive city with urban life because of the architectural stock and spatial arrangement of the city. Daily life, monuments, public buildings, landscape elements and residential culture get the strong message to understand historical process and specific economic discipline. Symbols of the mining industry are used in the physical environment and the identity of Zonguldak city can be read clearly. Especially, public housing examples which are used by mining industrial workers are architectural values and they bring to special identity to the city. In this study, symbols of the city are commented via buildings and residential culture. In addition a culture of public housing is described with examples and how it contributes to urban identity and neighbourhoods. This Study focused on the identity indicators of residential areas and city centre which are neighbour of the production zones because of the mining activities.

Keywords: Zonguldak, mining industry, identity, symbols, public housing

1. GİRİŞ

Ekonomik ve sosyal faaliyetler bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan etmenlerdir. Özellikle ekonomik faaliyetleri ile özdeşleşen Zonguldak, kimlik ve belleğinin en yoğun hissedildiği kentlerden birisidir. Zengin maden yataklarına sahip olan kentte madencilik faaliyetleri yoğun olarak devam etmekte, bu özelliği kentin her noktasında hissedilebilmektedir. Özellikle taşkömürü çıkartılmakta olup, madencilik faaliyetleri özel sektör ve Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) tarafından yürütülmektedir. Taşkömürü beraberinde birçok sanayi kuruluşunu da il bünyesine katmıştır. Kdz. Ereğli demir çelik fabrikası, ateş tuğlası fabrikaları, Çatalağzı termik santrali gibi yüksek ısı gerektiren birçok sanayi kuruluşu mevcuttur. Şehirde yaşayan halkın çoğunluğu bu sektörlerde çalışmakta, gündelik yaşam pratikleri de bu doğrultuda devam etmektedir. Madencilik mesleğinin şehre yansımaları trafik düzenlemesinden yapı stoğuna kadar şehre dair her alanda görülebilmekte, kimlikli kent kavramına bu noktada referans vermektedir (Resim 1).

Resim 1. Zonguldak ili genel görüntüsü (URL 7)

Zonguldak il merkezi incelendiğinde yapısal çevredeki düzenlemelerin ortak bir bağlam çerçevesinde bir araya geldiği anlaşılmaktadır. Bu bağlam; kentin tarihini oluşturan taşkömürü ve madencilik faaliyetleridir. Meydanlarda ya da kavşaklardaki anıtlar, park ve bahçeler, ışıklandırma ve çevre düzenleme elemanları ortak bir dile sahip olup, simgeler yoğunlukla kullanılmaktadır. Bunların yanında şehrin kimliğine dair ipuçları çeşitli bina ve trafik düzenlemelerinde de görülebilmektedir. Öyle ki taşkömürü üretiminin yönetim mekanizmalarına dair binalar, geçmişten günümüze taşkömürünün üretilme sürecinde kullanılan endüstri yapıları, liman düzenlemeleri de anıtlamış yapılar olarak değerlendirilebilmektedir. Kömür üretiminin yapıldığı şehrin çeperinde kalan maden ocaklarından çıkarılan taşkömürünün, limana ulaştırılması sürecinde ortaya çıkan trafik düzenlemeleri ve buna bağlı olarak yaya-araç akışları, ekonomik faaliyetlerin şehrin gündelik yaşam pratiklerine yansımaları şekillerine de örnek oluşturmaktadır. Tüm bu faktörler incelendiğinde şehrin yapısal ve yaşamsal faaliyetlerine yön veren maden ve taşkömürü imgeleri, bilinçli ya da zorunluluklar neticesinde her şekilde hissedilebilmektedir. Kömür kokusu, tren sesleri, kontrollü geçiş noktalarında duyulan uyarı sirenleri, limana giren yük gemilerinin kornaları ve kente dair her ses ve koku kimliğini pekiştirmektedir. Tüm bu simgelerin yanı sıra kente dair konut kültürü de belleklerin taze tutulmasına katkı sağlayan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cumhuriyet öncesi yabancı sermaye döneminden günümüze kadar birçok konut yapısı kentteki kömür sanayisine hizmet veren işçi ve memurların barınma sorunlarına çözüm olarak geliştirilmiştir. Kamu tarafından projelendirilen lojman konutları, farklı plan tipleri ve yaklaşımlarıyla kendi dönemlerini yansıtmaktadırlar. Ancak kent nüfusu 90'lı yıllara kadar artış gösterirken, ortaya çıkan konut ihtiyacı düzensiz bir konut üretim sürecini beraberinde getirmiştir. Kente göç eden işçilerin barınma ihtiyaçlarının bir kısmı devlet tarafından karşılanırsa da bir kısım konut alanları işçilerin kendi çabaları ile oluşturulmuştur. Bu da tasman¹ alanları

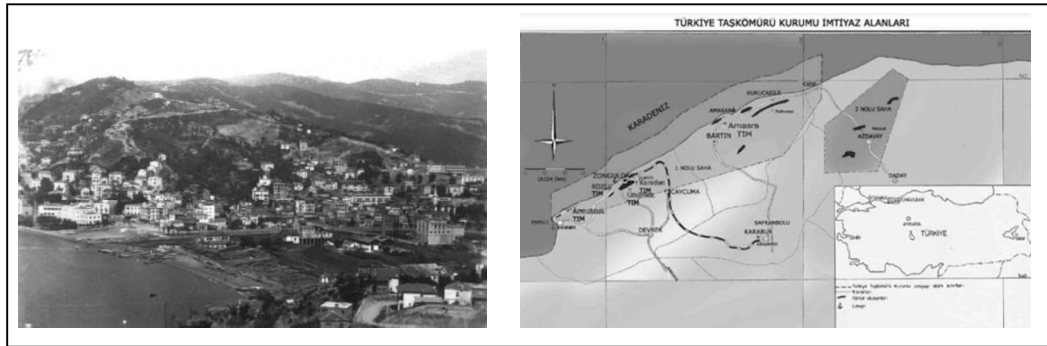
¹ Tasman, maden işletme etkinliklerinin zaman içinde ve yeryüzünde neden olduğu çökme, deplasman, eğim ve eğrilik değişiklikleri olarak ortaya çıkmaktadır.

üzerine yapılaşmayı beraberinde getirmiş ve kentteki belirli konut alanları tehlike altına girmiştir (Aksoy, 2015).

Bir kentin kimliği kent belleğinin gelişim süreci içerisinde daha da pekiştirilmesi, algılanması ve taze tutulması ilkelerinin bir araya gelmesi olarak ta yorumlanabilir. Zonguldak bu bağlamda başarılı bir kent olup, geçmişten günümüze şehrin yaşadığı anılar yaşatılmaya çalışılmaktadır. Özellikle ekonomisinin iskeletini oluşturan madencilik bu noktada büyük bir pay sahibidir. Bu durum aynı iş sektöründe çalışan işçiler adına yapılan anıt, park ve bahçe düzenlemelerinden açıkça anlaşılabilir. Kentteki özel ve devlet kurumlarında, cadde, sokak isimlerinde, kamusal binalar vb. yapılarda “madenci”, “karaelmas” gibi kavramlar sıkça kullanılmaktadır. Şehir, kimliğini, her noktada az ya da çok hissettirebilmektedir.

2. TARİHSEL SÜREÇTE ZONGULDAK, TAŞKÖMÜRÜ VE MADENCİLİK

Zonguldak toprakları tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bir kıyı kenti olması ve elverişli limanlara sahip olması sebebiyle Frigler, Romalılar, Cenevizliler, Bizanslılar, Anadolu Selçukluları ve Osmanlı gibi uygarlıklar bu bölgeyi ticari faaliyetlerini sürdürmek amacıyla kullanmışlardır. 1829 tarihinde Zonguldak Kestaneci köyünden Uzun Mehmet'in bölgede taşkömürünü bulunmasıyla birlikte bölge daha da değerlendirilmiş, yabancı sermayenin ilgi odağı haline gelmiştir. İngiliz, Fransız, Alman, Belçika ve Yunanlıların kurdukları şirketler ile madencilik faaliyetleri başlamıştır. Yöredeki şirketlerin haklarını korumak ve kömür üretimini arttırmak bahanesi ile Fransızlar 8 Mart 1919'da Zonguldak'ı işgal ederek bölgede hâkimiyet kurmuşlardır. Bunun üzerine müdafai hukuk cemiyetlerinin oluşturduğu güçler 21 Haziran 1920'de Zonguldak'ı geri almışlardır. Öncelerde bir nahiye özelliğinde olan yerleşim merkezi Cumhuriyet'in ilanından sonra 1 Nisan 1924'te ilk kurulan il olmuştur. (URL 5) (URL 6)

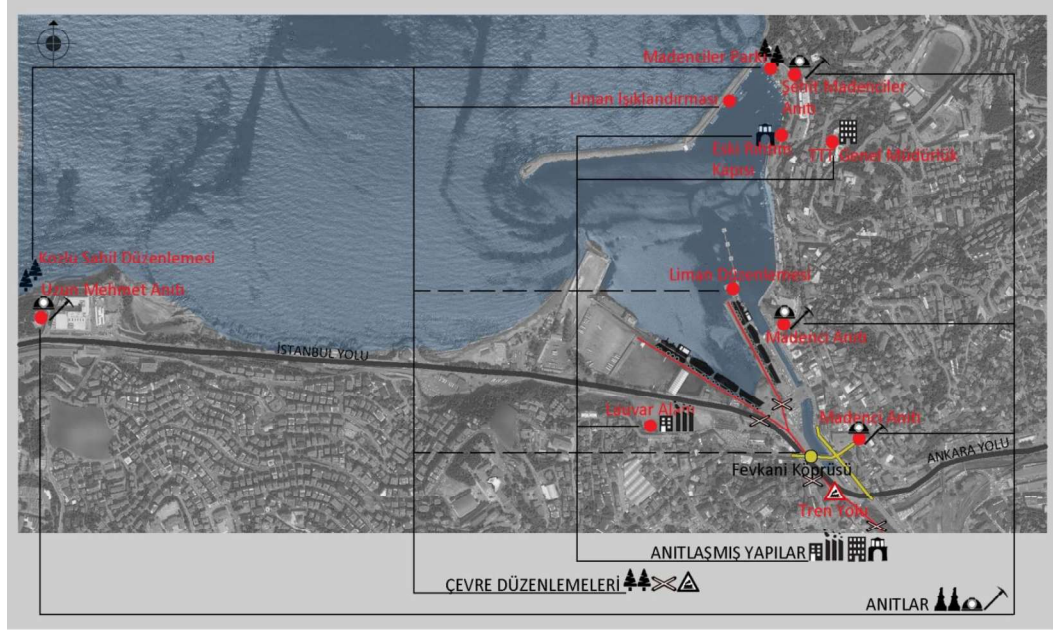
Resim 2. Fransızlar döneminde Zonguldak Limanı ve Zonguldak kömür havzası (TTK, 2016)

İşgalci güçlerin inşa ettiği endüstri yapılarına Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde yeni yapı stokunun eklenmesiyle birlikte kömür üretimine dair çeşitli tesisler kentin birçok bölgesinde yaygınlaşmıştır. Eski ve yeni endüstri yapılarından oluşan tesisler günümüzde Türkiye Taşkömürü Kurumunun işletmesinde olup, endüstriyel tarihimize de ışık tutmaktadır. Türkiye Taşkömürü Kurumu faaliyetlerini Zonguldak il sınırları içerisinde yürütmektedir. 1983 yılında 96 sayılı kanun ile kurulan kurumun amacı taşkömürü madenciliğidir. Kozlu, Üzülmüş, Karadon, Armutçuk ve Amasra Taşkömürü İşletmeleri olmak üzere kuruma bağlı 5 adet kuruluş vardır (URL 1) (Resim 2).

3. MADENCİLİK KİMLİĞİNİN KENTE YANSIMA BİÇİMLERİ

Madencilik ile bütünleşen Zonguldak birçok anıt ve simge yapı ile kimliğini sergilemektedir. Şehrin birçok önemli noktasına yayılan bu simgeler bellekleri taze tuttuğu gibi şehre de estetik değerler kazandırmaktadır. Çoğunlukla madenci tasvirlerinin anlatıldığı anıtların yanında madenci fenerleri, maden işçilerinin kullandığı araç ve gereçler, maden ocağı şeklinde tasarlanmış düzenleme elemanları da estetik birer unsur olarak şehrin belirli noktalarında kullanılmaktadır.

Anıtların yanı sıra şehre kimlik kazandıran unsurlar arasında çevre düzenlemeleri, binalar hatta gündelik hayatın akışı da bulunmaktadır. Bu bağlamda kentteki çoğu bina fonksiyonlarıyla ilişkili olarak cephe ve formları ile kimliklerini yansıtmakta, çevre düzenlemelerinde kullanılan mobil elemanlar bağlam çerçevesinde şekillenmekte, kent içi trafik akışları ve yapısal elemanlar kömür üretimi ve transferine bağlı kalınarak düzenlenmektedir. Şehir yaşamına dair tüm olgusal ve yapısal unsurlar bağlam çerçevesinde değerlendirilmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Zonguldak kent merkezi haritası ve şehir kimliğini yansıtan yapı ve düzenlemeler

Zonguldak'ta da şehrin birçok yerinde madenciler adına yapılmış birçok anıt bulunmaktadır. Kentin ekonomisinin ana iskeletini oluşturan madencilik zorluklarını ve bu meslekte çalışan, şehit olan insanların saygınlığını anlatmak üzere genellikle elinde kazmasıyla çalışan işçi, baret, fener hatta kömürün çıkardığı yüksek ısıdan referansla alev gibi unsurlar heykellerde ana figür olarak kullanılmaktadır. Şehir merkezinde farklı şekillerde tasvir edilmiş madenci anıtları, maden şehitleri adına yaptırılan şehitler anıtı ve Uzun Mehmet'e hitaben yapılmış bir anıt bulunmaktadır. Madenci anıtlarından birisi şehrin ana caddesi olan Gazipaşa Caddesi üzerinde bulunmaktadır. 1984 yılında Genel Maden İşçileri Sendikası tarafından yaptırılan eser Prof. Dr. Tankut Öktem tarafından tasarlanmıştır (URL 3). Liman bölgesinde bulunan şehit madenciler anıtı havza tarihinde yaşamını yitiren tüm işçilerinin anısını yaşatırken, havzada kömürü keşfeden Uzun Mehmet'in anısına Balkayası mevkiinde Uzunmehmet anıtı bulunmaktadır (URL 4) (Tablo1).

Şehirde park ve bahçe düzenlemeleri, ışıklandırmalar ve kent mobilyaları TTK kurumu ve madencilik mesleği ile ilgili mesajlar vermektedir. Limandaki ışıklandırma çalışmasında Atatürk'ün Türk övün, çalış, güven" sözleri yer almakta ve bu söz TTK amblemleri ile bütünleştirilmektedir. Kozlu sahil yolu projesinde de yürüyüş yolları ve kent mobilyalarıyla geniş bir rekreasyon alanı tasarlanmıştır, simgesel nitelikte bir yazı ile şehrin İstanbul yönündeki girişi sembol haline gelmiştir. Kent girişinde bulunan bu yazıda şehrin kimliğine dair mesaj verilmektedir.² Şehit madenciler anıtı önünde, liman içinde yer alan madenci parkı ise kömür çıkarılmasında kullanılan maden makineleri ile düzenlenmiş, fenerler, kömür lokomotifleri ve birçok alet birer estetik unsur olarak ele alınmıştır. Park bu yönüyle bir Açık hava müzesi özelliğindedir (Tablo1).

² Şehrin İstanbul girişinde yer alan bu yazıda; "Türkiye cumhuriyeti sanayisini kurmak ve geliştirmek uğruna yerin altındaki taşkömürünü çıkartmak için beş binden fazla madencinin şehit olduğu, on binlerce madencinin sakat kaldığı, taş ve kömür tozunun sebep olduğu meslek hastalıklarından dolayı yüz binlerce madencinin hayatını kaybettiği TOPRAKLARDASINIZ..." ifadesi yer almaktadır.

Tablo 1. Zonguldak Şehir kimliğini yansıtan yapı ve düzenlemelere ait sınıflandırma

ANITLAR	ÇEVRE DÜZENLEME ELEMENLARI	ANITLAŞMIŞ YAPILAR	GÜNLÜK YAŞANTIYA YÖN VEREN ÇEVRE DÜZENLEME ELEMENLARI
 MADENÇİ ANITI	 LİMAN	 DEKANTASYON KULELERİ	 DEMİRYOLU
 UZUN MEHMET ANITI	 KOZLU SAHİL YOLU	 ESKİ RIHTIM KAPISI	 LİMAN
 MADEN ŞEHİTLERİ ANITI	 MADENCİLER PARKI	 TTK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	 FEVKANİ KÖPRÜSÜ
 MADENÇİ ANITI	 MADENCİLER PARKI	 TTK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	 MADENCİLER LOKALI

Halen kullanılmakta olan ya da kullanım süresi dolmuş kamu ve endüstri binaları madencilik kimliğinin yansıtılması ve belleğin korunmasında büyük bir paya sahiptir. Bu yapılardan eski liman rıhtım kapısı oldukça eski bir tarihe sahiptir. TTK' nın ilk kurulduğu yıllarda yapılan rıhtım, bir ticaret kapısı olarak kente hizmet vermiş, günümüzde ise modern limandan sonra işlevini yitirmiştir. Şehrin gelişip genişlemesi ile bazı endüstri yapıları kent merkezinde kalmış ve endüstri tarihimize referans vermesi dolayısıyla anıtsal bir özellik kazanmışlardır. Bunlardan biri lavuar tesis alanıdır.³ 1957 yılında inşa edilen Lavuar alanı şehrin genişlemesiyle birlikte en yoğun arterler arasında kalmış ve şehir dışına taşınmasına karar verilmiştir. Bu alanın yeniden değerlendirilmesi ile ilgili olarak ulusal bir yarışma düzenlenmiş ancak günümüzde uygulamaya konulamamıştır. Günümüzde ancak 3 adet dekantasyon kulesi⁴ ayakta kalmıştır (Kılınc, 2009). Kent içinde hizmet veren kamu kuruluşları da anıtsal bir değer taşımaktadır. TTK' ya ait çeşitli hizmet binaları, lojmanlar ve sosyal tesisler madencilik mesleğine referans veren unsurlar olarak değerlendirilebilir (Tablo1).

Zonguldak, üretimin şehrin her noktasında hissedildiği bir kenttir ve bu sebeple yaşantının işleyişi de bu doğrultuda gelişmektedir. Şehrin dış çeperlerinde üretilen kömürün limana ulaşana kadar demiryolu vasıtasıyla izlediği transfer aşamaları yolların, kavşakların ve limanın şekillenmesine etki etmektedir. Ayrıca tren yolları ve araç yollarının kesişmesi sebebiyle birçok köprü ve üst geçit de kentin ulaşım ağında önemli bir yere sahiptir. Özellikle Fevkanı köprüsü kentin merkez noktasında olup, altından geçen tren yolları sebebiyle şehrin önemli arterlerini üst kotlarda birbirine bağlamaktadır. Uzun yıllar boyunca kent trafiğinin kilit noktasında bulunan bu köprü, kent içi trafiğinin düzenlenmesinde başrolü üstlenmektedir. Bu durum şehre özgü bir hareket ve ulaşım ağının oluşmasını sağlamaktadır. Kent içinde kömürün gemilere kolayca

³Lavuar: Kömürün işlenip yıkıldığı alan.

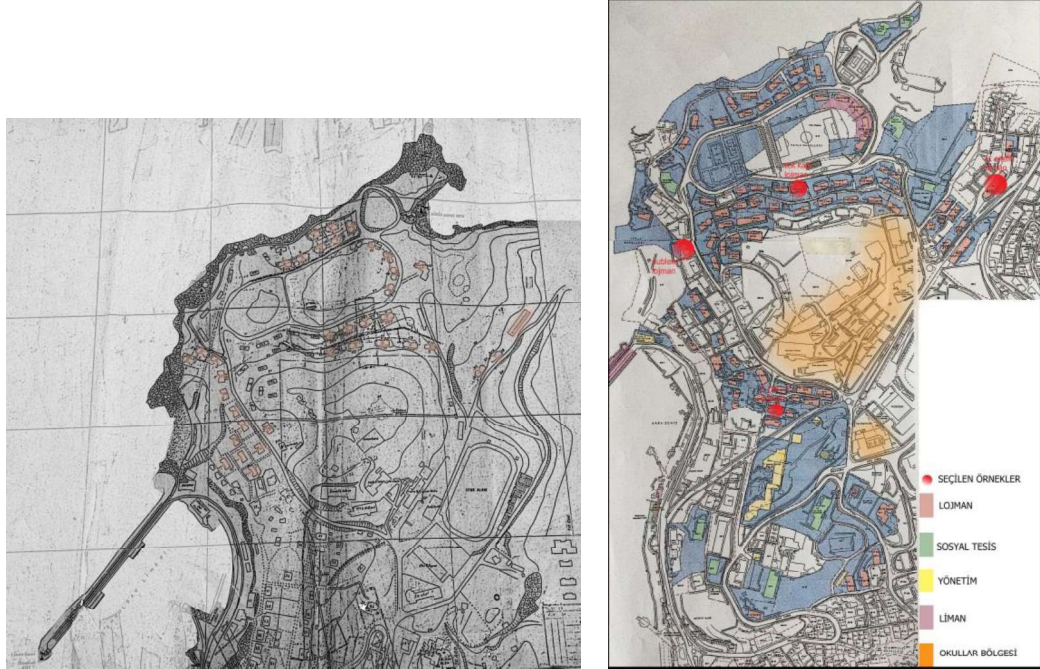
⁴ Kömür yıkama suyundaki çok küçük taş parçalarını çöktürerek suyu geri kazandıran mekanizma.

yüklenebilmesi adına üretim tesislerinde başlayıp liman içinde son bulan bir ray sistemi mevcuttur. Şehir statik ve dinamik her olguyu içinde barındıran bir mekanizma gibi işlemektedir.

4. ZONGULDAK KONUT KİMLİĞİNDE LOJMANLARIN YERİ

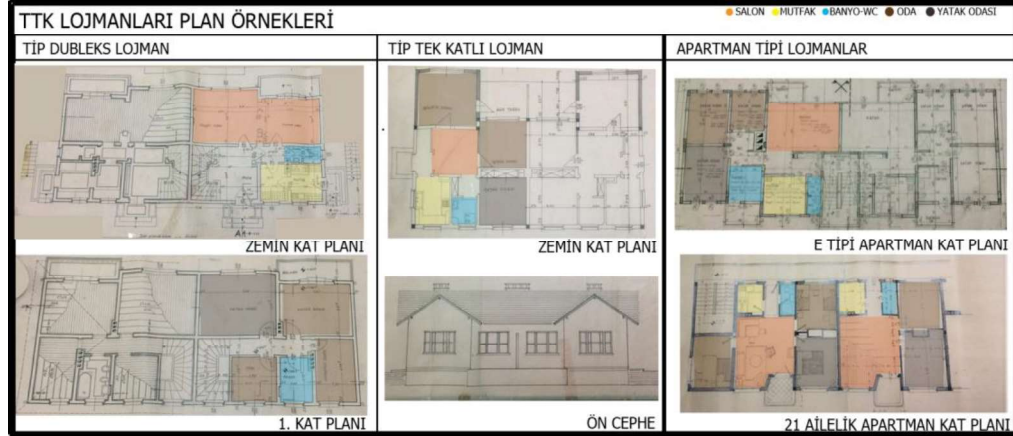
1848 yılında yabancı şirketlerin Zonguldak kömür havzasına girmeleriyle birlikte üretimde büyük bir artış yaşanmış ve bu tarihten itibaren kent göç almaya başlamıştır. İş sahası sebebiyle diğer illerden kente göç eden nüfusun yıllar içerisinde artan konut ihtiyacı devlet ve özel sektör tarafından karşılanmaya çalışılmış ancak yeterli olunamamıştır. Kentteki yoğun işçi sınıfı barınma ihtiyaçlarını çoğu zaman kendileri karşılamaya çalışmış ve gecekondulaşma artmıştır. Aileleri olmadan kente gelenler yurt niteliğine sahip işçi pavyonlarında kalırken, aileleriyle birlikte gelen işçiler üretim noktalarına yakın lojman ya da gecekondularda ikamet etmişlerdir. Öyle ki 1970'lerin başında barınma ihtiyacının %15i devlet tarafından sağlanırken %60 ı gecekondu özelliği göstermektedir. Lojman yerleşkeleri genellikle konutlar, ekonoma, hastane, okul, misafirhane, kulüp, sinema gibi fonksiyonlarla birlikte tasarlanmıştır. Bu sebeple Zonguldak, sanayisinin getirdiği konut ihtiyacı çerçevesinde kamu lojmanı yoğun olan bir kent olup, lojmanlar çevrenin fiziki ve sosyal yapısının değişmesine sebep olmuştur (Akçadoğan, 2014).

Üretim bölgelerine yakın lojmanlar daha çok işçilere hitap ederken, memur seviyesindeki TTK çalışanları için kentin merkezinde yer alan lojmanlar inşa edilmiştir. Yönetim merkezi genel müdürlüğün merkezde yer alması sebebiyle, yönetim kademesinde çalışan memurların barınma ihtiyaçları mahalle düzeyinde yerleşkelerde sağlanmıştır. Bu mahallelere verilebilecek en önemli örnek Fener mahallesidir. Bölge rekreatif alanları, farklı konut tipleri ve modern sosyal yaşantısıyla kentin en değerli bölgelerinden biri haline gelmiştir. Fener mahallesinde apartman ve müstakil lojmanlar, TTK bünyesinde yer alan sosyal tesisler, okullar, spor alanları gibi birçok yapısal unsur mevcuttur (Şekil 2).

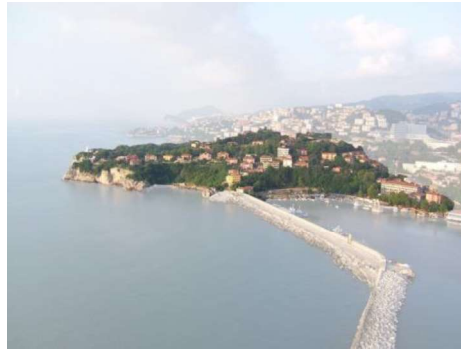

Şekil 2. 1950'den 2016'ya Fener Mahallesi vaziyet planının değişimi (TTK, 2016)

Farklı dönemlerde inşa edilen lojmanlardan bazıları günümüzde özelleştirilse de çoğu TTK bünyesinde hizmet vermeye devam etmektedir. Dupleks lojman tiplerinde zemin katta mutfak, salon ve ıslak hacimler yer alırken, üst katta yatak odaları bulunmaktadır. Tek katlı lojmanlarda ise merkezde salon yer alırken, mutfak, ıslak hacim ve odalar salon çevresinde konumlanmaktadır. Mahallede 6 ailelikten 21 aileye kadar birçok farklı apartman tipi mevcuttur. Bu apartmanlar 2 ya da 3 odalı olarak tasarlanmışlardır (Şekil 3) (Resim 3).

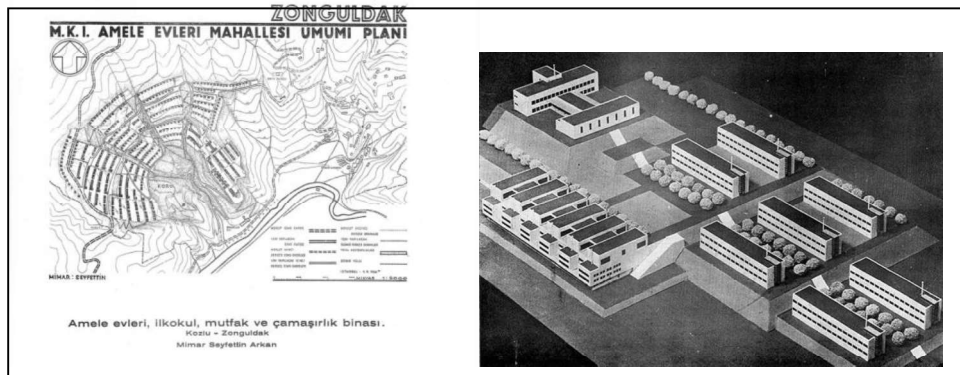

Şekil 3. Fener Mahallesi'nde bulunan farklı lojman tip planları (TTK, 2016)

Resim 3. Zonguldak Fener Mahallesi genel görünüm (URL 7)

Maden işçileri için tasarlanan konut yerleşkelerinin Zonguldak yapı stokunda önemli bir yeri vardır. Bu yerleşkelerden en önemli iki tanesi erken Cumhuriyet Türkiye mimarlığının öncü isimlerinden Seyfi Arkan tarafından tasarlanmıştır. Bu projelerden Maden ve Kömür İşleri Türk A.Ş. için 1934-1936 yılları arasında Üzülmüş yakınlarında, Kömür İşleri A. Ş. çalışanları için 1935-1936 yılları arasında Kozlu Kılıç bölgesinde tasarlanmıştır. Üzülmüş yakınlarında tasarlanan yerleşkede mühendisler, memurlar ve evli olan işçiler için bahçeli evler, işçi yatakhaneleri ve ilkokul fonksiyonları bulunmaktadır. Kozlu yerleşkesinde de benzer fonksiyonlar bulunmaktadır. Ancak her iki projenin de gerçekleştirilmesinin uzun bir süreçle yayılması ve sonraki dönemlerde kömür işletmesinin el değiştirmesi sebebiyle projeler terk edilmiş, oldukça küçük kısımları hayata geçirilebilmiştir (İmamoğlu, 2014) (Resim 4).

Resim 4. Maden ve Kömür İşleri Türk A.Ş. için tasarlanan yerleşkenin vaziyet planı ve modeli (İmamoğlu, 2014)

5. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Türkiye ölçeğinde incelediğimizde, cumhuriyet sonrası ekonomik kalkınmada öncü şehirlerden olan maden yatakları ile özdeşleşmiş Zonguldak kentinin değişen uluslararası ve yansıması olarak ulusal ekonomi politikalarından en çok etkilenen kent olduğu çoğu araştırmada üzerinde durulan bir konudur. Cumhuriyet sonrasında ülkenin kalkınma araçlarından biri olarak sanayinin geliştirilmesi ve bu anlamada kentlere düşen görevler incelendiğinde, milli iktisat politikası ve kendi kendine yetebilen milli bir ekonomi amacındaki devletin 80lere kadar Zonguldak kentine ne derecede değer yüklediği açıktır. 80lere kadar tam verimle çalışan bir madencilik sektörü ve bu sektörde yer alan çalışanların, 80 sonrası özelleştirmeler ile ekonomik olarak çöküşe girmesi, kentliyi göçe zorlamış ve nüfus oldukça azalmıştır (Ersoy vd., 2002).

Her kent kendine özgü bir takım sosyal, kültürel ve ekonomik değerlere sahiptir. Kentlerde yaşayan insan profillerinin biçimlenmesinde özellikle ekonomik faktörler ön plana çıkarken, gündelik yaşam akışı da bu doğrultuda şekillenmektedir. Fiziki çevrenin düzenlenmesi adına yapılan mimari faaliyetlerin de kent bağlamından etkilenmesi kaçınılmazdır. Kimliğin tanımlanması ve belleğin taze tutulması adına fiziki çevrede yapılan değişiklikler kenti oraya özgü yapar ve diğer örneklerden farklılaştırır. Kimlik, eski ya da yeni her tür mimari yapı ve fiziki çevrede kendini hissettirebildiği sürece belleklerde yer eder ve ancak bellekler taze tutulursa şehirler yaşayabilirler. Bu bağlamda Zonguldak bir madenci şehri olarak yer altındaki emeği yer üstünde de hissettirebilen kenttir. Kimliğini dışarı vuran ve emek, insan, zaman olgularına projeksiyon tutan kent, Anadolu'nun özgün değerlerinden birisidir.

Ülkemizde endüstriyel mirasımızın korunması yönündeki çalışmalar hız kazanmalı, Zonguldak gibi Cumhuriyet tarihimizde ekonominin ana iskeletini oluşturan sanayi kentlerinin koruma planları çıkarılmalı ve endüstri mirasını koruma bilinci yerel halk başta olmak üzere tüm bireylere kazandırılmalıdır. Geleneksel olarak kent yaşamı içinde yer alan mimari eserlerin korunması yönündeki çalışmaların yanı sıra, Cumhuriyet öncesi ve sonrası yeni bir ülkeyi inşa etme sürecinde, gelişimin ana yüklenicisi endüstri yapılarının da korunması, üzerine çalışmalar yürütülmelidir.

KAYNAKLAR

Akçadoğan M., 2014, "Cumhuriyet Dönemi İşçi Yerleşkeleri ve Lojman Alanlarının Kente Olan Etkileri: Zonguldak", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Disiplinler Arası Kentsel Tasarım Programı, İstanbul

Aksoy E., 2015, Zonguldak Kömür Havzası ve Kentsel Yerleşme İlişkisi, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 44; s.1-14

Ersoy M., Şengül A., Hoşgör A., Tokluoğlu C., 2002, Sanayisizleşme Sürecinin Kentsel Yaşama Etkileri: Zonguldak Örneği, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı Yayınları;5, Ankara

İmamoğlu B., 2014, Zonguldak Kömür İşçisi için Seyfi Arkan Tasarımları, TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni, 227; s.6-10

Kılınc A., 2009, Value Assessment For Industrial Heritage in Zonguldak, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Restorasyon Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Türkiye Taşkömürü Kurumu Etüd Plan Proje ve Tesis Daire Başkanlığı Arşivi, Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü, Zonguldak

Türkiye Taşkömürü Kurumu İnşaat Emlak Daire Başkanlığı Arşivi, Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü, Zonguldak

URL 1: "Türkiye Taşkömürü Kurumu Tarihçesi", Türkiye Taşkömürü Kurumu Resmi İnternet Sitesi, <http://www.taskomuru.gov.tr/>, Alıntı Tarihi: 25.12.2016

URL 2: "Taşkömürü", Zonguldak Valiliği Resmi İnternet Sitesi, <http://www.zonguldak.gov.tr/taskomuru>, (Son erişim tarihi: 19.11.2016)

URL 3: "Tankut Öktem Eserleri", Tankut Öktem Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tankutoktem.com/biyografi/tankut.oktem.html>, (Son erişim tarihi: 03.12.2016)

URL 4: "Uzun Mehmet Anıtı", <http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/zonguldak/gezilecek/uzun-mehmet-aniti>, (Son erişim tarihi: 23.12.2016)

URL 5: "Zonguldak Tarihi", Zonguldak Belediyesi Resmi İnternet Sitesi, <http://zonguldak.bel.tr/tarih/>, (Son erişim tarihi: 01.11.2016)

URL 6: "Zonguldak Tarihi", Zonguldak Valiliği Resmi İnternet Sitesi, <http://www.zonguldak.gov.tr/tarihce06-10-2009>, (Son erişim tarihi: 01.01.2017)

URL 7: Google Earth, (Son erişim tarihi: 05.01.2017)